УДК 336.71: 339.137.2 (477.74)

Ю.О. Гаркуша

КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ БАНКІВ ОДЕЩИНИ

Ключові слова: банк, конкуренція, банківська конкуренція, індекс надійності банку.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Економічний розвиток України в цілому безумовно залежить від стану розвитку окремих галузей, сфер і ланок фінансової системи, а також від функціонування регіонів країни. В свою чергу, активна господарська діяльність економічних одиниць, населення, збільшення їхніх доходів позитивно впливає на роботу фінансових інститутів даної території, стимулює їх удосконалювати свою діяльність, покращувати якість послуг, сервісу, впроваджувати нові технології тощо. Характерні особливості того чи іншого регіону звісно впливають на економічну діяльність господарюючих суб'єктів, що функціонують на даній території.

Варто також зауважити, що приналежність до певного регіону, в деякій мірі, визначає ефективність функціонування комерційних банків, частково впливає на кількість регіональних банків, філій, представництв на даній території. На сьогодні можна констатувати той факт, що забезпечення банківськими установами на території України є нерівномірним, причинами цього можна назвати природні особливості регіонів, демографічні показники, ділова активність економічних елементів тощо. Серед регіонів, з найбільшою кількістю зареєстрованих банківських установ можна назвати Київську, Дніпропетровську, Одеську, Харківську, Львівську області. Натомість, у таких областях як Тернопільська, Кіровоградська, Волинська, Чернівецька кількість банків значно менша, внаслідок чого і рівень банківської конкуренції на нижчому рівні.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми банківської конкуренції у відображені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме І. Лютого, А. Мороза, В. Міщенка, А. Баталова, Г. Самойлова, В. Кромолова та ін. Проте, на сьогодні серед вчених-економістів відсутнє єдине розуміння цього поняття.

Метою даної статті є з'ясування поняття банківської конкуренції, а також визначення конкурентних позицій регіональних банків Одеського регіону.

Виклад основного матеріалу. Конкурентна боротьба, яка на перший погляд здається несистемним явищем, насправді базується на певній стратегії того чи іншого учасника ринку, що направлена на отримання максимального ефекту від його діяльності. Конкуренція являється стимулом розвитку підприємництва, виконує ряд важливих функцій: встановлення вартості товарів та послуг, направлення конкретної господарської діяльності на загальносуспільні потреби.

Конкуренція визначається як ринкова ситуація для якої характерними є такі ознаки:

- наявність визначеної кількості покупців і продавців;
- існування ринків з альтернативними можливостями вибору для покупців (продавців);
- тип продукту (послуги) – диференційований або стандартизований;
- можливість здійснювати контроль над ціною продукту (послуги) з метою власної вигоди;
- можливість використовувати інструменти нецінової конкуренції;
- наявність бар'єру «входу-виходу».

Конкуренція в банківській сфері є динамічним процесом, у ході якого комерційні банки, шляхом використання інструментів маркетингу, намагаються розширити ринкову частку, збільшити обсяг продажу банківських продуктів і послуг, досягти високого прибутку. Сфера банківської конкуренції вкрай специфічна, багатопланова і різноманітна. Слід зазначити, що поняття банківської конкуренції досить умовне, оскільки конкурують на ринку банківських продуктів і послуг не тільки банки [1].

Щодо банківської конкуренції, то її, на думку вітчизняних вчених О. Дубовика, А Кузнєцової, Т. Гірченко «…слід розглядати як процес суперництва, що здійснюється в динаміці між суб'єктами банківського ринку, одночасно зацікавлених однієї і тієї ж мети, у ході якої вони прагнуть забезпечити собі міцне становище на цьому ринку. Гострота конкурентної боротьби – важливий фактор впливу на прибутковість банківської діяльності» [2].

Вітчизняні науковці О. Вовчак та В. Халло у своїх наукових працях, присвячених банківській діяльності, відзначають що «…банківська конкуренція – це процес, що здійснюється в динаміці суперництва комерційних банків та інших кредитних інститутів, в ході якого вони прагнуть забезпечити собі стійкі конкурентні переваги на ринку банківських послуг» [3]. Таким чином, вчені виділяють той факт, що банківська конкуренція – динамічна, тобто постійно змінюється. Тому необхідно постійно вивчати конкурентне середовище.

Варто додати, суб'єктами банківської конкуренції являються не тільки банки та небанківські фінансові посередники, а й не фінансові організації, які можуть надавати послуги фінансового характеру. Тож, на нашу думку, банківська конкуренція являє собою динамічний процес суперництва між комерційними банками та іншими фінансово-кредитними інститутами та не фінансовими організаціями – учасниками банківського ринку, в процесі якого фінансові інститути прагнуть зайняти найкращі позиції на ринку, з метою отримання прибутку.

Без сумніву в регіонах нашої країни конкурентна боротьба за фінансові ресурси відбувається між банками, це спричинено загальнодержавними тенденціям, особливостям становлення вітчизняного фінансового ринку. Станом на 31.12.2010 р. на території Одеського регіону зареєстровано 9 банківських установ, в один з яких, а саме ТОВ КБ «СоцКомБанк», введена тимчасова адміністрація, 5 дирекції, управління та установи державних банків, а також 66 філій та самостійних відділень банків [4]. Фінансові показники діяльності банків, зареєстрованих в м. Одеса станом на 31.12.2009 р. зображені в табл.1.Також варто відмітити, що завдяки інвестиційній привабливості Одеського регіону конкуренцію регіональним банкам складають філії великих банків, банків з іноземним капіталом, конкурентними перевагами яких являються значні ресурсні можливості, нові технології, вища якість банківського сервісу.

Таблиця 1

Фінансові показники діяльності регіональних банків Одещини
станом на 31.12.2009 р. (тис. грн.) [5-12].

Назва установи банку	Активи	Кредити та заборгованість клієнтів	Власний капітал	Статутний капітал	Зобов'язання	Кошти клієнтів	Фінансовий результат
АКБ «Порто-Франко»	485453	287648	107706	99154	377747	98049	(988)
АКБ «Інвестбанк»	308458	202655	62302	43280	246156	183366	4271
ТОВ «ФІНРОСТБАНК»	324340	272473	76397	70000	247943	197466	1252
ПАТ «Марфін банк»	5092578	2530341	511466	410212	4581112	1677014	733
ПАТ КБ«Південний»	10702966	7813679	1457051	1201941	9245915	5680625	61042
ПАТ «Фінбанк»	1026724	612091	127450	85094	899274	644748	422
ПАТ «ІМЕКСБАНК»	5662680	3642558	839863	795000	4822817	1681267	(115794)
КБ ТОВ «Місто Банк»	1040456	748012	149130	126036	891326	430048	(52945)

За даними табл. 1 можна зробити висновок, що лідируючі позиції станом на 31.12.2009 р. займає ПАТ «Південний», який має найвищі значення за всіма показниками і займає вигідні позиції на ринку даного регіону. Дещо нижчі показники фінансової діяльності має ПАТ «Фінбанк». Також здійснюють активну діяльність банки ПАТ «Марфін банк» і ПАТ «ІМЕКСБАНК», проте останній за підсумками року отримав значні збитки, а саме 115794 тис. грн.

Безумовно на конкурентні позиції банків впливає їх рівень надійності, необхідною умовою якою є оптимальна структура активів та пасивів банку, постійне її вдосконалення шляхом диверсифікації активів та зменшення частки непрацюючих проблемних активів [13].

Однією з повних та універсальних методик, що дозволяють проаналізувати фінансовий стан банківської установи, визначити рівень надійності є методика В. Кромонова, за допомогою якої можна визначити індекс надійності за шістьма коефіцієнтами:

1. Генеральний коефіцієнт надійності(k1) – відношення капіталу банку до працюючих активів.
2. Коефіцієнт миттєвої ліквідності (k2) – відношення ліквідних активів банку до його зобов'язань «до запитання».
3. Крос-коефіцієнт (k3) – відношення всіх зобов'язань банку до працюючих активів.
4. Генеральний коефіцієнт ліквідності (k4) – відношення ліквідних активів і захищеного капіталу до сумарних зобов'язань банку.
5. Коефіцієнт захищеності капіталу (k5) – відношення захищеного капіталу до всього власного капіталу.
6. Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (k6) – відношення власних ресурсів до грошей, які внесли засновники.

Для визначення даних коефіцієнтів застосовуються певні показники, перелік, умовні позначення та значення яких наведені в табл. 2. Варто зауважити, що за методикою В.Кромонова ми аналізували рівень надійності п'яти регіональних банків-конкурентів, що мають найкращі показники фінансової діяльності.

Таблиця 2

Показники відповідних складових для розрахунку рейтингових коефіцієнтів надійності регіональних банків-конкурентів Одещини за методикою В. Кромонова станом на 31.12.2009 р. (тис. грн.) [8-12].

Показник	Умовні позначення	ПАТ «Південний»	ПАТ «Фінбанк»	ПАТ «ІМЕКСБАНК»	ПАТ «Марфін банк»	КБ ТОВ «Місто Банк»
Власний капітал	К	1457051	127450	839863	511466	149130
Працюючі (ризикові) активи	АР	8689505	724308	3727958	2845164	748012
Ліквідні активи	ЛА	1327049	171863	1459536	1748370	36752
Зобов'язання до запитання	ЗЗ	1571280	122389	439015	1251277	56734
Сумарні зобов'язання	СЗ	9245915	899274	4822817	4581112	891326
Захищений капітал	ЗК	606505	123455	379739	106448	13004
Статутний фонд	СФ	1201941	85094	795000	410212	126036

Використовуючи дані табл. 2 та відповідні формули розрахунку визначаємо значення проміжних рейтингових коефіцієнтів (табл. 3) та підсумкові рейтингові оцінки надійності банків станом на 31.12.2009 р.

Таблиця 3

Значення проміжних рейтингових коефіцієнтів за методикою В. Кромонова за даними діяльності регіональних банків-конкурентів Одещини станом на 31.12.2009 р.

Показники	Умовні позначення	ПАТ «Південний»	ПАТ «Фінбанк»	ПАТ «ІМЕКСБАНК»	ПАТ «Марфін банк»	КБ ТОВ «Містобанк»
Генеральний коефіцієнт надійності	k1	0,168	0,176	0,225	0,180	0,199
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	k2	0,844	1,404	3,325	1,397	0,648
Крос-коефіцієнт	k3	1,064	1,242	1,294	1,610	1,192
Генеральний коефіцієнт ліквідності	k4	0,209	0,328	0,381	0,405	0,187
Генеральний коефіцієнт капіталу	k5	0,416	0,969	0,452	0,208	0,087
Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	k6	1,212	1,498	1,056	1,247	1,183
Загальний показник надійності	N	35,225	52,402	90,673	50,6	31,1
Рейтингова оцінка		гранич-ний	посеред-ній	сильний	посеред-ній	гранич-ний

Загальна формула надійності має наступний вигляд:

N= (k1:1)*45+(k2:1)*20+(k3:3)*10 +(k4:1)*15+(k4:1)*5+(k6:3)*5 (2.1)

Підсумкові рейтинги надійності банків-конкурентів станом на 31.12.2009 р.:

ПАТ «Південний»

N=(0,168:1)*45+(0,844:1)*20+(1,064:3)*10+(0,209:1)*15+(0,416:1)*5+
+(1,212:3)*5= 35,225;

ПАТ «Фінбанк»

N=(0,176:1)*45+(1,404:1)*20+(1,242:3)*10+(0,328:1)*15+(0,969:1)*5+
+(1,498:3)=52,402;

ПАТ «ІМЕКСБАНК»

N=(0,225:1)*45+(3,325:1)*20+(1,294:3)*10+(0,381:15)*15+(0,452:1)*5+
+(1,056:3)*5=90,673;

ПАТ «Марфін банк»

N=(0,180:1)*45+(1,397:1)*20+(1,610:3)*10+(0,405:1)*15+(0,208:1)*5+
+(1,247:3)*5=50,6;

КБ ТОВ «Містобанк»

N=(0,199:1)*45+(0,648:1)*20+(1,192:3)*10+(0,187:1)*15+(0,087:1)*5+
+(1,183:3)*5=31,1.

На основі проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки, що найвищим індексом надійності володіє ПАТ «ІМЕКСБАНК», а саме 90,673. Даний рівень надійності цей банк отримав за рахунок високого показника коефіцієнта миттєвої ліквідності. Проте, слід відзначити, що ПАТ «ІМЕКСБАНК» у порівнянні з ліквідними активами має незначні зобов'язання до запитання, що вплинуло на високий показник даного коефіцієнта.

Посередній рейтинг мають банки ПАТ «Фінбанк» та ПАТ «Марфін банк», їхній коефіцієнт надійності склав 52,402 і 50,6, що говорить про ефективність управління. ПАТ «Фінбанк» має найвищий показник генерального коефіцієнта капіталу, що показує наскільки банк враховує інфляційні процеси і частку своїх активів розміщує в нерухомість. ПАТ «Марфін банк» має перевагу при визначені генерального коефіцієнту ліквідності, а саме 0,405, що характеризує спроможність банку задовольнити вимоги кредиторів у мінімальний строк при неповернені виданих позичок.

Граничний рівень надійності мають банки ПАТ «Південний» та КБ ТОВ «Містобанк» . Причиною цього можна назвати найнижчі показники коефіцієнта миттєвої ліквідності та генерального коефіцієнта ліквідності, що мають значний вплив при визначені кінцевого результату.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Банківська конкуренція являється рушієм якісних змін, спрямованих на посилення стійкості та надійності банківських установ, удосконалення їх діяльності. На сучасному етапі розвитку фінансового ринку, для створення конкурентного середовища, вітчизняні банки повинні здійснювати інноваційну діяльність, впроваджувати новітні послуги та продукти, а також удосконалювати методи управління активами і пасивами.

Використання методики В. Кромонова, як індикатор надійності банку продемонструвало. Що з п'яти місцевих банків Одещини два банки мають рейтинг посередній, два – граничний, і лише один – сильний. Тож, на нашу думку, хоча фінансовий стан більшості проаналізованих банків відносно стабілізувався після подолання фінансової кризи, проте, щоб забезпечити банкам міцні, вигідні конкурентні позиції, необхідно розробляти і реалізовувати маркетингові стратегії управління активами і пасивами, що включає ефективне управління банківськими ризиками, забезпечення ліквідності балансу, а також забезпечення прибутковості операцій банку.

Література

1. лютий
2. Дубовик О.В., Кузнєцова А.Я., Гірченко Т.Д. Управління конкурентоспроможністю банківської системи України на макроекономічному рівні // Формування конкурентоспроможності банку. – 2005. - С.7-8.
3. Вовчак О., Халло В. сутність та особливості банківської конкуренції // Світ фінансів. – 2008. - №4 (17). – С. 86-92.
4. http://www.bankunion.odessa.ua.
5. http:/www.porto-franco.com.
6. http:/www.investbank.ru.
7. http:/www.frb.com.ua.
8. http:/www.marfinbank.ua.
9. http://www.bank.com.ua.
10. http:/www.finbank.ua.
11. http://www.imexbank.com.ua.
12. http:/www.mistobank.com.ua.
13. Лютий І.О., Солодка О.О. Банківський маркетинг: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 395 с.

Резюме

В статті розкрито сутність поняття банківська конкуренція, а також визначено конкурентні позицій місцевих банків Одеського регіону, розраховано коефіцієнт надійності даних банків. Запропоновані пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності банків.

В статье раскрыта сущность понятия банковская конкуренция, а также определены конкурентные позиций местных банков Одесского региона, рассчитан коэффициент надежности данных банков. Предложенные предложения по повышению конкурентоспособности банков.

The article reveals the essence of the concept of bank competition, and also the competitive position of local banks in the Odessa region, the coefficient of reliability data banks. Proposals to improve the competitiveness of banks.